

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA
FESTA DELS TRAGINERS DE BALSARENY

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals, elements i
implantació de la festa

1. Història de la festa

Els orígens de la Festa dels Traginers de Balsareny els trobem en la festa de Sant Antoni Abat, una festa organitzada per un gremi local de traginers. A finals del segle XIX la festa adquirí algunes de les característiques que li seran pròpies també actualment: la missa amb la benedicció dels animals, la cavalcada, la tradicional “corrida” per camins veïnals i carreteres del poble, acte del que ja se’n feia ressò un diari manresà de l’any 1906, i els balls, que el 1897 es celebraren a l’Ateneu, per primer cop amb orquestra, i des de la primera dècada del segle XX es feren al Casino. Cap als anys vint els genets ja disputaven diverses competicions d’habilitat, entre les quals el “joc de les anelles”.

Durant la dècada dels anys 30 i 40 la festa de Sant Antoni va deixar de celebrar-se, coincidint en uns anys en que el transport a bast començava a desaparèixer.

L’any 1940, la festa es celebrà de nou amb la benedicció dels animals, una petita desfilada en la que també hi va participar l’exèrcit i un ball de gramola. I serà el 1943 quan s’inicia la Festa dels Traginers i s’estructura amb els seus elements bàsics, segons el que un grup de veïns va acordar en una reunió a la barberia de ca l’Arep. Així la festa es va centrar en el Banderer i els dos Cordonistes, la cavalcada, la benedicció, la “corrida”, el joc de les anelles i els balls. La data de celebració es coordinava amb les festes de Puig-reig, Sallent i Santpedor per tal que els mateixos afeccionats poguessin participar a totes, i a Balsareny la festa va quedar fixada el diumenge abans de Carnaval.

El 1963, arran d’un accident, l’autoritat prohibeix de celebrar la cursa a la carretera; a partir del 1964 comença a fer-se a la pujada del Castell. L’interès del marquès d’Alòs, baró de Balsareny, i la recent constitució de l’agrupació local dels Amics dels Castells permeten de donar un caire nou a la diada, amb la progressiva assistència de convidats de prestigi. La “Fiesta de los Arrieros” tal i com se la coneixia oficialment, va adquirint anomenada. L’any 1966 ja passa a ser anomenada Festa dels Traginers, tot i que el nom més popular, des de sempre, per la gent del poble havia estat i segueix sent la “Festa dels Burros.”

La festa ha seguit una trajectòria constant de millorament, incorporant nous alicients que han consolidat l’actual programació, amb un vesant molt turístic. Ara el nou objectiu dels organitzadors és poder obrir el Museu del Traginer.

L’any 1970 la Festa és declarada pel Govern Espanyol com Festa d’Interès Turístic Nacional i el 1999 la Generalitat de Catalunya la declara com Festa Tradicional d’Interès Nacional.

2. Característiques actuals, elements i implantació de la festa

---

La Festa dels Traginers de Balsareny es celebra el cap de setmana abans de Carnaval, el diumenge de sexagèsima. La Festa és un homenatge a la figura del Traginer que transportava mercaderies a bast, a l’lomb dels animals.

Durant diferents tardes de les festes nadalenques es celebra, al Centre Instructiu i Recreatiu, el Quinto del Traginer. Aquest tradicional joc anuncia al poble que s'atansa la Festa i serveix per a finançar-ne les primeres despeses.

El programa d'actes de la festa comença el dijous a la tarda amb activitats diverses a l'escola pública Guillem de Balsareny. El divendres al vespre es fa el Correfoc Infantil que acaba amb una actuació musical.

El **dissabte** a primera hora de la tarda, al carrer Travessera, es fan les passejades amb ruquets i el joc de les anelles, un joc d'enfilar amb un bastonet, i dalt del ruc o la mula, una anella. Després té lloc la Comitiva amb els Traginers Petits, un grup de traginers infantils portant les càrregues amb els seus ruquets fins a la plaça Ricard Viñas.

Seguidament una comitiva formada per les autoritats i els membres de la Comissió dels Traginers, acompanyats dels Grallers i dels Gegants Marc i Maria de Balsareny (que representen un traginer i una pagesa), procedeixen a les obertures de:

- La Taverna del Traginer: un espai que des del 1977 recrea l'ambient d'una vella taverna de poble on es pot degustar vi de les bótes del celler.

- El Rebot del Traginer: una tómbola-museu on s'exhibeixen diferents eines i utilitatges d'abans. Aquesta tómbola es va iniciar el 1971 i ajuda a finançar la Festa mitjançant un seguit de jocs, com la Roda del Traginer o la Roda de vi, sempre amb premi assegurat, que pot ser des d'una llonganissa, un tastet de botifarra, un got de vi, una tassa de brou, una cassola, una guardiola, una baldufa, un io-io o un diàbolo, en un entorn que ambienta la cuina i el celler d'una casa rural.

- La Botiga de Ceràmica: on s'hi pot comprar el plat i el càntir commemoratiu de la festa, un de diferent cada any, i tota mena d'objectes decoratius en ceràmica i terrissa.

- L'Exposició Antològica de Fotografia, una exposició de les fotografies premiades en els diferents concursos fotogràfics realitzats des del 1970. El concurs anual és obert a tots els professionals i aficionats que vulguin participar-hi, el tema està centrat en la Festa dels Traginers.

Els actes de la tarda acaben amb un concert dels alumnes de l'Escola Municipal de Música de Balsareny.

Al vespre es fa el correfoc que acaba a la plaça de la Mel amb un espectacle piromusical que prepara la Colla Peta-Fluix de Balsareny (l'espectacle és diferent cada any), i on també hi apareix el drac Segus, el gegant Peta Fluix i els diables i diablesses de la colla. A continuació comença la Ruta del Traginer, un itinerari lúdic que permet fer tastets de taverna en taverna, al ritme de les gralles i els tabals, i per acabar es fa el Ball de Nit.

El dia central de la festa és el **diumenge**, quan el poble es desperta amb el so de trabucaires, el conegut *Bonjorn al veïnat*. A la plaça de la Torrada té lloc l'esmorzar a base de llesques de pa torrat amb all i oli que es preparen els assistents a les diferents fogueres que hi ha preparades. Les botifarres elaborades artesanalment i embotits es poden comprar dins el mateix àmbit. L'esmorzar popular es va iniciar el 1973 i des d'aleshores és un dels actes més concorreguts. Es fa també una demostració de com abans s'elaboraven els embotits i els productes derivats del porc. Des del 1970 s'efectua l'exhibició comentada de com un cop mort el porc és socarrat, afaitat, escapçat, obert en canal, esbudellat i trossejat, i així s'endega el procés artesanal de

l'elaboració i aprofitament de la carn i altres parts del seus cos, com la sang, la careta, la cansalada, les costelles, el tall del perol, la carn magra, la mocada, etc.

També durant el matí a la mateixa plaça es fa una cocció artesanal d'una vedella, que es ven a l'hora de dinar fins que s'acaba.

Al costat mateix d'on es fa l'esmorzar, té lloc la demostració de la ferrada i esquilada, sobretot de mules i matxos, una exhibició que es va iniciar l'any 1985 i 1988, respectivament.

Després de la torrada i tot esperant l'arribada de la cavalcada, grups locals i forans animen amb les seves danses l'ambient. Entre els grups locals cal destacar la presència dels Bastoners i el Ball de la Faixa (dos balls que es remunten al darrer terç del segle XIX, amb melodies pròpies i que es ballen sempre en dies senyalats com la festa major), i els Gegants, el Marc i la Maria, que des de 1986 dansen al so dels Grallers.

A les 11h es fa la missa de diumenge.

Durant tot el dia hi ha el Mercat i Botiga del Traginer, on es poden comprar productes naturals i artesans, així com records de la Festa: bufandes, mocadors, bastons, gorres, etc. La mostra d'eines de pagès que es feia anys enrere s'ha reconvertit en una mostra del treball pagès, amb demostracions diverses al mateix Mercat.

A mig matí, la Comitiva d'Honor encapçalada pels dos Cordonistes i acompanyats per una banda o cobla, va des de la plaça de l'Església i pel centre del poble, a buscar el Banderer. Seguidament tota la Comitiva i el Banderer, amb la bandera del gremi de Traginers, van a buscar la núvia, per començar la Cavalcada dels Traginers, l'acte més emblemàtic i multitudinari de la jornada que s'inicia després de la gran repicada de campanes. Al mig de la cavalcada, al passar per la plaça de l'Església, té lloc la benedicció presidida pel mossèn. La cercavila només dóna un tomb, ja que el recorregut és llarg.

I poc abans d'acabar o al final, depenent d'on viu el nou Banderer, es fa l'entrega de la bandera, que el banderer de l'any entrega al nou que la recull des del balcó de casa seva.

En els moments finals de la Cavalcada, a la plaça Onze de Setembre, es fa el Comentari de la Cavalcada, on els Traginers es presenten i expliquen la càrrega que porten.

Per la tarda, al Circuit del Castell, es fan les curses d'ases, ponis, mules i cavalls, amb els trabucaires i la banda que ho anima. Després com a cloenda de la festa té lloc, a la plaça Ricard Viñas davant del Rebot del Traginer, una audició de sardanes.

El 1998 es va registrar el nom de Festa dels Traginers i el seu logotip (el burret) a l'Oficina de patents i marques. Aquell mateix any es va compondre el Romanço de la Festa, i també van aparèixer les primeres gorres, que temps després incorporarien el logotip i serien un element més de la festa.

En els darrers anys, s'ha convertit en una tradició, fer la revista-programa, amb el programa d'actes, apartats d'història, curiositats, entreteniments pels petits, la convocatòria del concurs de fotografia i el llistat dels guanyadors de l'edició anterior. Els infants que participen en concursos dels entreteniments de la revista entren en un sorteig de records de la festa, i també en el sorteig del ruquet, un animal que el guanyador podrà tenir durant la festa per participar al joc de les anelles, a la Cercavila dels Traginers Petits i a la Cavalcada de diumenge. El sorteig es fa després del Correfoc Infantil del divendres.

ELEMENTS DE LA FESTA

La Cavalcada: La Cavalcada és l'eix de la festa i l'acte més lluït de tots. Es tracta d'una llarga desfilada de traguiners pels carrers de la vila on es pot veure com es feia el transport de tota mena de mercaderies.

Abans de l'inici de la Cavalcada, la Comitiva d'Honor encapçalada pels dos Cordonistes i l'acompanyament d'una banda o cobla, va a buscar el Banderer. I després amb el Nuvi, que participa en la representació d'un casament d'abans, van a recollir la núvia a casa seva.

Formen part de la Cavalcada: Hereus i Pubilles de la Catalunya Central, Trabucaires, Geganters i Grallers de Balsareny, Bastoners de Balsareny, Banda de Música, Cobla, Agrupació Musical, el Banderer i els dos Cordonistes. La representació d'un casament (cavall amb guarniments de festa que porta el nuvi, matxo o mula amb guarniments de festa que porta la núvia, matxo o mula amb guarniments de festa i que porta la mare de la núvia i matxo o mula amb bast i amb una caixa de núvia a cada costat. Traguiners amb caire de treballar (tots amb un matxo o bé una mula), animals amb Albardes (amb sàrries amb oli o cistelles d'aviram), Bastos i els estris necessaris per portar fems, garbes, sorra, barrots i feixos de llenya, gerres d'aigua, gerres de mel, sacs de farina, pedres, arnes, portadores, bots de vi, sarrions de carbó, pots de llet (cada article tenia un bast específic). Darrera els traguiners desfilen tots els grups folklòrics, i també més d'una vintena de carruatges alguns propietat de la comissió i d'altres de particulars de la població i de foranis, i els genets que participen a les curses.

Tots els guarniments són peces úniques i fruit d'una acurada tasca de recerca i conservació, són part d'una completa col·lecció d'albardes i basts amb tota mena d'arguens, arguenells, anganells, cartres i salmes, específics per a tragar tot tipus de mercaderies i productes, i també l'anganilla o silló de la núvia.

El Banderer i els dos Cordonistes: El Banderer era una persona de la pagesia que el gremi de traguiners escollia per portar la bandera el dia de Sant Antoni. Posteriorment, quan la festa va passar a ser de caire turístic el Banderer va passar a ser una persona que la Comissió escollia per representar aquest paper.

Va ser a mitjans dels 90 quan la Comissió va estipular que a partir de llavors el Banderer fos una persona relacionada amb el món de la pagesia de Balsareny o que estigués, o hagués estat profundament vinculada amb els Traguiners. El Banderer escollit triaria els seus dos acompanyants Cordonistes, que podrien ser membres de la seva família o amics (fins ara sempre han estat parents).

El Banderer de l'any entrega al nou la bandera, al final o poc abans de finalitzar la cavalcada, li lliura al seu domicili i aquest l'agafa des del balcó. El Banderer escollit, a qui ja se li ha comunicat dies abans de la cavalcada, tria els seus dos cordoners, i els ho comunica ell directament.

Dies abans de la festa el Banderer té penjada al balcó de casa seva la bandera del Gremi de Sant Antoni. També algunes cases del poble penjen els seus domassos de la festa.

Les curses: Les curses de cavalls, mules, ases i ponis tenen lloc des del 1964 al circuit del Castell de Balsareny, el diumenge a la tarda, enmig d'una enorme expectació que omple de gent les vores del camí i l'esplanada de dalt; s'hi atorguen importants premis i una nodrida col.lecció de trofeus. Antigament es celebraven a la carretera.

El recorregut és aproximadament de 500 metres pels ases i ponis, i de 700 metres per les mules i cavalls. Els primers en córrer són els ases i els ponis, després les mules i matxos, i al final de tot quan el camí ha quedat lliure corren les cavalleries. Són curses d'una gran espectacularitat a causa dels revolts del camí i la forta pujada.

3. Fonts de consulta

Díptics de la festa, programes diversos, DVD "Festa dels Traginers" (aprox. 2006), informacions orals facilitades per l'alcalde de la població i personal de l'ajuntament.

Barcelona, 26 de febrer de 2010